

MỘT SỐ BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC DẠY HỌC TÍCH HỢP CHO SINH VIÊN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM KỸ THUẬT TRONG DẠY HỌC NGHIỆP VỤ SƯ PHẠM THEO MODULE

Ngô Thị Nhung - Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Nam Định

Ngày nhận bài: 21/10/2018; ngày sửa chữa: 25/10/2018; ngày duyệt đăng: 05/11/2018.

Abstract: Vocational education system has implemented a capacity-based approach to develop occupational skills for learners. Therefore, technical teaching universities have not conducted integrated teaching to develop integrated teaching capacity for students so they can not meet the requirements of innovation. The article outlines the current status of integrated teaching capacity of students in technical pedagogical universities and proposes some measures to develop integrated teaching capacity for students in pedagogical universities.

Keywords: Capacity, integrated teaching capacity, measures, technical-pedagogical universities.

1. Mở đầu

Nghị quyết số 29-NQ/TW đã nêu rõ: “*đổi mới chương trình nhằm phát triển năng lực và phẩm chất người học...*” và yêu cầu nội dung giáo dục nghề nghiệp phải được “*xây dựng theo hướng tích hợp kiến thức, kỹ năng, tác phong làm việc chuyên nghiệp để hình thành năng lực nghề nghiệp cho người học*” [1]. Thực hiện chủ trương này, hệ thống giáo dục nghề nghiệp đã chuyển từ đào tạo theo tiếp cận nội dung sang đào tạo theo tiếp cận năng lực với chương trình đào tạo được cấu trúc theo module tích hợp nhằm hình thành và phát triển năng lực thực hiện các công việc của nghề cho người học [2]. Điều này đòi hỏi mỗi nhà giáo giáo dục nghề nghiệp phải có năng lực dạy học tích hợp (DHTH) để có thể dạy được cả lý thuyết và thực hành nghề cho người học [3]. Trong khi đó, các trường đại học sư phạm kỹ thuật (ĐHSPKT) - nơi đào tạo và cung cấp giáo viên cho hệ thống giáo dục nghề nghiệp lại chưa tiến hành DHTH, chưa hướng đến hình thành và phát triển năng lực thực hiện các công việc của nghề cho sinh viên (SV), cho nên sau khi tốt nghiệp, SV chưa thể có đủ năng lực để DHTH giữa lý thuyết và thực hành nghề. Do vậy, cần có những biện pháp hữu hiệu để phát triển năng lực DHTH cho SV trong quá trình đào tạo, nhằm đáp ứng được những yêu cầu đổi mới của giáo dục nghề nghiệp hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm năng lực dạy học tích hợp

Năng lực DHTH là năng lực dạy học lý thuyết và thực hành nghề trong cùng một bài giảng (gọi là bài giảng tích hợp (BGTH)) để hình thành năng lực nghề nghiệp cho người học. Năng lực DHTH gồm 03 năng lực chủ yếu: 1) Năng lực chuẩn bị BGTH, gồm 03 năng lực thành phần: xác định mục tiêu và nội dung BGTH; thiết kế các hoạt động dạy và học BGTH; lựa chọn các phương tiện

kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH; 2) Năng lực thực hiện BGTH, gồm 03 năng lực thành phần: tổ chức dạy học BGTH; sử dụng phương pháp, phương tiện và thiết bị dạy học; thực hiện tiến trình dạy BGTH; 3) Năng lực đánh giá kết quả học tập BGTH, gồm 02 năng lực thành phần: xây dựng tiêu chuẩn, tiêu chí, công cụ đánh giá kết quả học tập BGTH; đánh giá kết quả học tập BGTH [4].

2.2. Thực trạng năng lực dạy học tích hợp và phát triển năng lực dạy học tích hợp cho sinh viên đại học sư phạm kỹ thuật

Qua khảo sát, lấy ý kiến (từ tháng 01 đến tháng 03/2017) của 50 cán bộ quản lý, giảng viên (GV) và 450 SV ở các trường ĐHSPKT và 45 cán bộ quản lý của các cơ sở giáo dục nghề nghiệp cho thấy [5]:

- SV đã có nhận thức tương đối đúng về bản chất của DHTH cũng như tầm quan trọng và bản chất của phát triển năng lực DHTH đối với nghề nghiệp tương lai. Ngoài ra, SV cũng đã có năng lực nhất định khi thực hiện DHTH. GV cũng đã hướng đến phát triển các năng lực DHTH cho SV nhưng việc phát triển chưa được thực hiện triệt để và chưa đầy đủ. Do vậy, năng lực DHTH của SV còn ở mức trung bình yếu.

- Chương trình đào tạo nghiệp vụ sư phạm (NVSP) tại các trường ĐHSPKT đang tách biệt giữa các học phần lý thuyết với thực tập sư phạm [6].

- Việc tổ chức quá trình dạy học NVSP ở các trường ĐHSPKT vẫn phụ thuộc chủ yếu vào khung thời gian quy định cho từng học phần mà chưa tập trung vào phát triển năng lực cần thiết cho SV, nhằm giúp SV đáp ứng được các yêu cầu về tiêu chuẩn nghề nghiệp của nhà giáo giáo dục nghề nghiệp trong tương lai.

- Phương pháp, hình thức tổ chức dạy học NVSP đang dạy các học phần lý thuyết riêng rẽ với thực hành và thực tập sư phạm.

- Thiếu các chỉ tiêu và tiêu chí đánh giá kết quả học tập nên khả năng đo lường, đánh giá kết quả học tập chưa được chính xác [7].

- Một số khó khăn chính mà GV gặp phải trong khi thực hiện phát triển năng lực DHTH trong dạy học NVSP cho SV là: chương trình đào tạo chưa được xây dựng theo module tích hợp; chưa xác định rõ các năng lực cần phải phát triển cho SV; chưa có các tiêu chuẩn đánh giá mức độ năng lực mà SV đạt được nên khó xác định mức độ phát triển năng lực DHTH của SV.

2.3. Một số biện pháp phát triển năng lực dạy học tích hợp trong dạy học nghiệp vụ sư phạm theo module cho sinh viên đại học sư phạm kỹ thuật

2.3.1. Cấu trúc lại chương trình đào tạo nghiệp vụ sư phạm ở trường đại học sư phạm kỹ thuật theo module và bài giảng tích hợp

Bảng 1. Cấu trúc chương trình đào tạo NVSP theo module và BGTH

TT	Tên module	Tên bài giảng	Số tiết
1	Chuẩn bị BGTH	B1. Xác định mục tiêu và nội dung BGTH	20
		B2. Thiết kế các hoạt động dạy và học BGTH	15
		B3. Lựa chọn các phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH	15
2	Thực hiện BGTH	B1. Tổ chức dạy học BGTH	15
		B2. Sử dụng phương pháp, phương tiện và thiết bị dạy học	25
		B3. Thực hiện tiến trình dạy BGTH	25

3	Đánh giá kết quả học tập BGTH	B1. Xây dựng tiêu chuẩn, tiêu chí và công cụ đánh giá kết quả học tập BGTH	20
		B2. Đánh giá kết quả học tập BGTH	15

- *Mục đích:* Điều kiện tiên quyết để phát triển năng lực DHTH cho SV trong quá trình đào tạo NVSP tại các trường ĐHSPTK là phải có chương trình đào tạo được cấu trúc thành module và các BGTH.

- *Nội dung và cách thực hiện:* Để cấu trúc lại chương trình đào tạo NVSP của trường ĐHSPTK thành module và BGTH, cần thực hiện theo quy trình gồm các bước: 1) Phân tích chương trình đào tạo NVSP hiện hành; 2) Lựa chọn các học phần có liên quan đến năng lực DHTH; 3) Cấu trúc lại nội dung chương trình đào tạo NVSP hiện hành thành module; 4) Thiết kế các module của chương trình đào tạo; 5) Xác định các BGTH của module.

- *Kết quả:* Với quy trình này, chúng tôi đã cấu trúc lại nội dung chương trình đào tạo NVSP hiện hành như ở *bảng 1*.

2.3.2. Xây dựng tiêu chí đánh giá năng lực dạy học tích hợp của sinh viên

- *Mục đích:* Tiêu chí đánh giá là thước đo không thể thiếu để so sánh, đối chiếu mức độ năng lực DHTH được hình thành ở mỗi SV sau quá trình học tập, rèn luyện.

- *Nội dung và cách thực hiện:* Để xây dựng chỉ tiêu và tiêu chí đánh giá năng lực DHTH, cần thực hiện theo quy trình gồm các bước: 1) Xác định các chỉ tiêu cần đánh giá; 2) Xây dựng các tiêu chí cho mỗi chỉ tiêu/năng lực thành phần; 3) Xác lập các mức độ thể hiện của từng tiêu chí; 4) Xin ý kiến chuyên gia về bộ tiêu chí đánh giá; 5) Hoàn thiện bộ tiêu chí đánh giá.

- *Kết quả:* Với quy trình trên, chúng tôi đã xây dựng được bộ tiêu chí đánh giá năng lực DHTH của SV các trường ĐHSPTK như ở *bảng 2*.

Bảng 2. Tiêu chí đánh giá năng lực DHTH của SV ĐHSPTK

TT	Năng lực	Tiêu chí	Mức độ	Điểm
1	Năng lực thiết kế mục tiêu và lựa chọn nội dung BGTH	Mục tiêu BGTH được thiết kế	- Mức kém: Chưa thiết kế đúng các thành tố của mục tiêu BGTH	1
			- Mức yếu: Thiết kế đúng các thành tố của mục tiêu BGTH nhưng chưa xác định đúng nội dung các thành tố của mục tiêu	2
			- Mức trung bình: Thiết kế đúng các thành tố của mục tiêu BGTH và mô tả đúng nội dung các thành tố nhưng chưa đầy đủ	3
			- Mức khá: Thiết kế đúng các thành tố của mục tiêu BGTH và mô tả đúng và đầy đủ nội dung các thành tố của mục tiêu nhưng chưa có chuẩn để đánh giá	4

		Nội dung và cấu trúc nội dung BGTH được lựa chọn	- Mức tốt: Thiết kế đúng các thành tố của mục tiêu BGTH, mô tả đúng và đầy đủ nội dung các thành tố của mục tiêu và có chuẩn để đánh giá	5
			- Mức kém: Chưa lựa chọn được nội dung phù hợp với mục tiêu BGTH	1
			- Mức yếu: Lựa chọn được một số nội dung phù hợp với mục tiêu BGTH	2
			- Mức trung bình: Lựa chọn được tất cả nội dung phù hợp với mục tiêu BGTH nhưng chưa lựa chọn được cấu trúc nội dung cho BGTH	3
			- Mức khá: Lựa chọn được tất cả nội dung phù hợp với mục tiêu BGTH và cấu trúc được nội dung cho BGTH nhưng chưa hợp lí với BGTH	4
			- Mức tốt: Lựa chọn được tất cả nội dung phù hợp với mục tiêu BGTH và cấu trúc được nội dung hợp lí với BGTH	5
2	Năng lực thiết kế các hoạt động dạy và học BGTH	Hoạt động dạy và học của BGTH được thiết kế	- Mức kém: Thiết kế được hoạt động dạy và học của BGTH theo mẫu	1
			- Mức yếu: Thiết kế được các chủ đề của hoạt động dạy học BGTH nhưng chưa xác định được chính xác các hoạt động của GV và SV	2
			- Mức trung bình: Thiết kế được các chủ đề của hoạt động dạy học BGTH và các hoạt động của GV và SV nhưng chưa xác định được các phương pháp và phương tiện dạy học cần thiết cho các chủ đề	3
			- Mức khá: Thiết kế được các chủ đề của hoạt động dạy học BGTH và các hoạt động của GV và SV, xác định được các phương pháp và phương tiện dạy học cần thiết cho các chủ đề nhưng chưa phân bổ được thời gian dự kiến cho từng hoạt động của BGTH	4
			- Mức tốt: Thiết kế được các chủ đề của hoạt động dạy học BGTH và các hoạt động của GV và SV, xác định được các phương pháp và phương tiện dạy học cần thiết cho các chủ đề và phân bổ được thời gian hợp lí cho từng hoạt động của BGTH	5
3	Năng lực lựa chọn các phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học cần thiết cho BGTH	Các phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học được lựa chọn	- Mức kém: Chưa lựa chọn các phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH	1
			- Mức yếu: Lựa chọn được một số phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH nhưng không phù hợp	2
			- Mức trung bình: Lựa chọn được một số phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học phù hợp với BGTH	3
			- Mức khá: Lựa chọn được tất cả các phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học cần thiết cho BGTH nhưng một số chưa phù hợp	4
			- Mức tốt: Lựa chọn được tất cả các phương tiện kĩ thuật và thiết bị dạy học cần thiết và phù hợp với BGTH	5
4	Năng lực tổ chức dạy học BGTH	Địa điểm và các phương tiện kĩ thuật, thiết bị được lựa chọn để DHTH lí thuyết với thực	- Mức kém: Chưa lựa chọn được địa điểm và bố trí được các phương tiện kĩ thuật, thiết bị cần thiết cho BGTH	1
			- Mức yếu: Lựa chọn được địa điểm phù hợp, nhưng chưa bố trí được các phương tiện kĩ thuật, thiết bị cần thiết cho BGTH	2

		hành để dạy học BGTH	- Mức trung bình: Lựa chọn được địa điểm phù hợp, bố trí được một số phương tiện kỹ thuật, thiết bị cần thiết nhưng chưa phù hợp với BGTH	3
			- Mức khá: Lựa chọn được địa điểm phù hợp, bố trí được tất cả phương tiện kỹ thuật, thiết bị cần thiết nhưng chưa tổ chức được dạy học thực hành BGTH theo nhóm	4
			- Mức tốt: Lựa chọn được địa điểm phù hợp, bố trí được tất cả phương tiện kỹ thuật, thiết bị cần thiết và tổ chức được dạy học thực hành BGTH theo nhóm	5
5	Năng lực sử dụng phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học	Sử dụng các phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cần thiết cho BGTH	- Mức kém: Chưa sử dụng được các phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH	1
			- Mức yếu: Sử dụng được một số phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH nhưng chưa thành thạo	2
			- Mức trung bình: Sử dụng được thành thạo một số phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH	3
			- Mức khá: Sử dụng được tất cả các tất cả các phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH nhưng sử dụng một số chưa thành thạo	4
			- Mức tốt: Sử dụng thành thạo tất cả các tất cả phương tiện kỹ thuật và thiết bị dạy học cho BGTH và đảm bảo an toàn cho người và thiết bị	5
6	Năng lực thực hiện tiến trình dạy học BGTH	Thực hiện dạy học lí thuyết tích hợp với thực hành BGTH	- Mức kém: Dạy học lí thuyết BGTH chưa đúng quy trình	1
			- Mức yếu: Dạy học lí thuyết BGTH đúng quy trình nhưng chưa chuẩn xác	2
			- Mức trung bình: Dạy học lí thuyết BGTH đúng quy trình, chuẩn xác nhưng dạy học thực hành chưa đúng quy trình	3
			- Mức khá: Dạy học lí thuyết BGTH đúng quy trình và chuẩn xác dạy học thực hành đúng quy trình nhưng chưa thao tác mẫu chuẩn xác	4
			- Mức tốt: Dạy học lí thuyết và dạy học thực hành BGTH đúng quy trình, chuẩn xác và thao tác mẫu chuẩn xác	5
7	Năng lực biên soạn bộ công cụ đánh giá kết quả học tập BGTH	Bộ công cụ đánh giá kết quả học tập BGTH	- Mức kém: Chưa biên soạn được công cụ đánh giá kết quả học tập BGTH	1
			- Mức yếu: Biên soạn được công cụ đánh giá nhận thức của SV sau khi học tập BGTH nhưng chưa chuẩn xác	2
			- Mức trung bình: Biên soạn được công cụ đánh giá nhận thức của SV sau khi học tập BGTH chuẩn xác	3
			- Mức khá: Biên soạn được công cụ đánh giá nhận thức chuẩn xác và biên soạn được bài tập đánh giá kĩ năng sau khi học tập BGTH nhưng chưa chuẩn xác	4
			- Mức tốt: Biên soạn được công cụ đánh giá nhận thức và bài tập đánh giá kĩ năng sau khi học tập BGTH chuẩn xác	5
8	Năng lực thực hiện đánh giá kết quả học tập BGTH	Kết quả đánh giá kết quả học tập BGTH	- Mức kém: Chưa thu thập được minh chứng để đánh giá	1
			- Mức yếu: Thu thập được minh chứng để đánh giá nhưng chưa đầy đủ	2
			- Mức trung bình: Thu thập được đầy đủ minh chứng để đánh giá nhưng chưa phân tích được dữ liệu để đánh giá	3
			- Mức khá: Thu thập đầy đủ và phân tích được dữ liệu minh chứng để đánh giá nhưng chưa ra được quyết định đánh giá	4
			- Mức tốt: Thu thập đầy đủ và phân tích được dữ liệu minh chứng để đánh giá và ra được quyết định đánh giá	5

2.3.3. Xây dựng quy trình thiết kế giáo án cho bài giảng tích hợp

- *Mục đích*: Quy trình thiết kế giáo án cho BGTH sẽ giúp SV thiết kế được giáo án có cấu trúc và nội dung hợp lý, bảo đảm tính khoa học và bám sát được những quy định về giáo án tích hợp của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội [2].

- *Nội dung và cách thực hiện*: Xây dựng quy trình thiết kế giáo án cho BGTH bao gồm các nội dung: xác định mục tiêu của BGTH, lựa chọn nội dung cho BGTH, xác định các bước mà GV phải thực hiện khi dạy học BGTH, dự kiến thời lượng cho từng bước, xác định các điều kiện cần thiết để dạy học BGTH. Mỗi module được cấu trúc thành một số BGTH (mục 2.3.1). Bởi vậy, để thực hiện biện pháp này, trước hết phải căn cứ vào mục tiêu của module để xác định mục tiêu của BGTH, tiếp đến là phải lựa chọn nội dung dạy học cho phù hợp với mục tiêu của BGTH, sau đó phải căn cứ vào nội dung của BGTH để xác định các bước thực hiện bài giảng tích hợp lý thuyết với thực hành và phân bố thời lượng cho từng bước, cuối cùng là lựa chọn các điều kiện cần thiết cho dạy và học BGTH.

- *Kết quả*: Chúng tôi đề xuất quy trình thiết kế giáo án cho BGTH gồm các bước: 1) Xác định mục tiêu BGTH; 2) Lựa chọn nội dung cho BGTH; 3) Thiết kế các hoạt động dạy và học của BGTH; 4) Lựa chọn thiết bị, vật tư, phương tiện dạy học cần thiết cho dạy và học BGTH; 5) Xác định thời lượng cho mỗi nội dung dạy học; 6) Hoàn thiện giáo án tích hợp.

2.3.4. Xây dựng quy trình tổ chức thực hiện bài giảng tích hợp nghiệp vụ sư phạm theo module

- *Mục đích*: Quy trình tổ chức thực hiện BGTH giúp SV hình dung được cụ thể, rõ ràng, chi tiết trình tự thực hiện từng chủ đề, từng nội dung, ở từng thời điểm cụ thể của bài giảng nhằm đảm bảo tiến trình thực hiện BGTH theo một logic khoa học để đạt mục tiêu đã đề ra, đồng thời đảm bảo thời lượng cho phép của bài giảng.

- *Nội dung và cách thực hiện*: Nội dung của việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện BGTH bao gồm: xác định những công việc mà GV cần phải thực hiện khi dạy học BGTH, sắp xếp các công việc đó theo một trình tự hợp logic và bảo đảm tính sư phạm. Để làm được điều này, trước hết, cần căn cứ vào nội dung từng chủ đề của BGTH để xác định các công việc mà GV phải thực hiện khi dạy học BGTH, tiếp theo là phải vận dụng lí luận về các phương pháp và kĩ thuật dạy học tích cực, phương pháp dạy học thực hành nghề để sắp xếp trình tự thực hiện các công việc dạy học lí thuyết và dạy học thực hành tích hợp một cách logic và bảo đảm tính sư phạm.

- *Kết quả*: Chúng tôi đề xuất quy trình thiết kế giáo án cho BGTH gồm các bước: 1) Dẫn nhập; 2) Giới thiệu chủ đề của BGTH; 3) Hướng dẫn SV nghiên cứu nội dung lí thuyết và tự đánh giá; 4) Hướng dẫn SV xây dựng quy trình thực hành và GV thao tác mẫu; 5) Tổ chức cho SV thực hành; 6) Quan sát và uốn nắn SV thực hành; 7) Đánh giá kết quả học tập; 8) Hướng dẫn SV tự học.

3. Kết luận

Thực trạng đào tạo SV trở thành nhà giáo giáo dục nghề nghiệp tại các trường ĐHSPT còn nhiều tồn tại, bất cập. Để khắc phục thực trạng này, bài viết đã đề xuất 4 biện pháp để phát triển năng lực DHTH trong dạy học NVSP cho SV trong các trường ĐHSPT, đó là: cấu trúc lại chương trình đào tạo NVSP ở trường ĐHSPT theo module; xây dựng tiêu chí đánh giá năng lực DHTH của SV ĐHSPT; xây dựng quy trình thiết kế giáo án cho bài giảng NVSP theo module; xây dựng quy trình tổ chức thực hiện BGTH NVSP theo module.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ban Chấp hành Trung ương (2013). *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế*.
- [2] Bộ Lao động, Thương binh - Xã hội (2008). *Quyết định số 62/2008/QĐ-BLĐTBXH ngày 04/11/2008 quy định về hệ thống biểu mẫu, sổ sách quản lí dạy và học trong đào tạo nghề*.
- [3] Bộ Lao động, Thương binh - Xã hội (2017). *Thông tư số 08/2017/TT-BLĐTBXH ngày 10/03/2017 quy định chuẩn về chuyên môn, nghiệp vụ của nhà giáo giáo dục nghề nghiệp*.
- [4] Nhung Ngo Thi - Thom Ngo Thi (2018). *Developing module-based integrated teaching competency for technical education students in order to renovate the technical and vocational education in Vietnam*. International Engineering and Technology Education Conference IETEC'17, Engineering and Technology Education Quality Assurance: Embracing the Future, Proceedings of the 4th IETEC Conference, pp. 144-151.
- [5] Ngô Thị Nhung (2018). *Thực trạng năng lực dạy học tích hợp của sinh viên đại học sư phạm kĩ thuật*. Tạp chí Khoa học giáo dục, số tháng 6, tr 62-65.
- [6] Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Nam Định (2014). *Chương trình đào tạo trình độ đại học*.
- [7] Nguyễn Thu Hà (2014). *Giảng dạy theo năng lực và đánh giá theo năng lực trong giáo dục: Một số vấn đề lí luận cơ bản*. Tạp chí Khoa học, Đại học Quốc gia Hà Nội, Nghiên cứu Giáo dục, tập 30, số 2, tr 56-64.